

Toivo Pyyhtiä

KEN TÄSTÄ KÄY
SAA KAIKEN TOIVON HEITTÄÄ

Ylikersantti Toivo Pyyhtiän muistelmia
jatkosodan rintamataisteluista
konekiväärinmiehen silmin nähtynä

Lopella 2005

(toim. Ilmo Pyyhtiä)

ESIPUHE

Tämä on kertomus kokemuksistani Antrean kunnan Kuparsaaren kylässä talvisodan aikaan 1939-1940 ja sotilasurastani sen jälkeen alokkaasta konekiväärijoukkueen johtajaksi kevästä 1940-syysyyn 1944. Osallistuin 14. divisioonan mukana useisiin taisteluihin mm. Kolvasjärven, Repolan, Omelian, Ontrosenvaaran, Rukavaaran, Rukajärven ja Ilomantsin taisteluihin. Pataljoonamme I JR 31 ja I JR 52 oli asevelvollisuuspataljoona, jossa miesten keski-ikä oli alle 20-vuotta. Minä olin ehkä koko pataljoonan nuorin sodan alkuvaiheessa. Pataljoonamme oli aina etulinjassa 4 kuukauden välein toistuneita lepovuoroja lukuun ottamatta. Säilyin niissä täysin ehjin nahoin huolimatta monista täpäristä tilanteista. Olin haavoittunut olkapäähän jo ennen sotia, kun minua ammuttiin häissä vahingossa. Laukaus oli tarkoitettu kohti vieressäni seisovia veljeksiä. Tämä kokemus antoi minulle ehkä enemmän rohkeutta, kun tiesin miltä luoti tuntuu eikä haavoittuminen ole välttämättä kovin paha tilanne.

Olen kirjoittanut muistelmani jatkosodasta aikajärjestykseen taistelu taistelulta. Taistelukuvauksissa olen keskittynyt olennaisiin asioihin ja suuriin linjoihin. Kertomuksessani en ole kuvannut sotaan liittyviä kärsimyksiä ja kauheuksia. Jalkaväkisotilaan elämä ei ollut mitään riemumarssia, välillä oli kylmä, nälkä ja jano. Kavereita kaatui vierestä ja näkymät olivat joskus sellaisia, että niitä ei kannata muistella. Jatkuvasti tuli uutta täydennystä.

Nälkä oli ainainen sotilaan kaveri, kun käytiin liikkuvaa sotaa. Asemasotavaiheessa muonitus toimi näin jälkeensä ajatellen hyvin. Puuroa, velliä, herne- ja lihasoppaa saatiin päivittäin. Korsussa tarkeni kovallakin pakkasella. Loppusodassa Ilomantsissa myös Yhdysvaltojen armeija muonitti meitä. Tosin vahingossa. Viimeinen taistelu Ilomantsissa käytiin Hankavaarassa. Vastassa oli venäläinen merijalkaväki. Eräänä aamuna ennen taistelujen loppua yksi kaksitasoinen venäläinen pikkukone pommitti meitä. Pommit eivät kuitenkaan räjähtäneet. Yllätys oli suuri, kun menimme katsomaan pommeja. Venäläisille osoitetut pommit sisälsivät salpietarisuolattua sianlihaa ja korppuja. Venäläiset olivat luulleet aamutuliamme omiensa tekemiksi ja lähettivät meille hyvin tarpeellisen lahjan. Sillä jaksomme taistella koko loppusodan.

Asemasodan aikana, kun liikenä aikaa muuhunkin kuin sotimiseen, perustettiin eräitä yhdistyksiä mm. upseerien ja aliupseerien yhdistykset. I JR 52:n aliupseeriyhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin vääpeli Antti Haikonen. Hän tuli myöhemmin tunnetuksi "Kollaa kestää" kirjan Haikosena, jonka pk nauroi Kollaalla. Yhdistyksen sihteeriksi valittiin kersantti Toivo Pyyhtiä. Kun lähdimme Ilomantsin taisteluihin, laitoin asiakirjat kuormastoon. En tiedä mihin ne päätyivät kuormaston matkassa.

Minut ylennettiin kaksi kertaa ylikersantiksi. Sodan loputtua 1944 ylennysehdotus oli menossa alemmilta esimiehiltä eteenpäin, kun valvontakomissio kielsi kaikki armeijan ylennykset. Ylennys toteutui sitten rauhan aikana uuden esityksen kautta. Minua ehdotettiin myös upseerikouluun syksyllä 1944 mutta valvontakomissio esti myös tämän lopettamalla sotakoulujen toiminnan. Samalla lakkautettiin erilaisia järjestöjä kuten suojeluskunnat ja lottajärjestöt.

1. TALVISODAN AIKA KUPARSAARESSA

Tulevan sodan aavistusta kuvaa se, että elokuussa 1939 olivat Kannaksella suuret sotaharjoitukset. Keltaiset hyökkäsivät Vuoksen yli Hopeasalmella aivan kotini lähellä. Tällöin näin

Marsalkka Mannerheimin ratsun selässä. Näin, kun raskaat Maxim konekiväärit antoivat tultukea paukkupatruunoilla hyökkäykselle. Silloin en voinut mitenkään arvata, että kahden vuoden päästä ammun oikeilla teräsvöillä venäläisiä.

Lokakuun alussa 1939, kun viljat oli saatu puitua, menin Paakkolan Osuuskauppaan kysymään, että ostatteko vehnää. Sato oli ollut hyvä ja viljaa jäi myytäväksi. Kauppias sanoi, että nyt ei osteta vehnää, alkaa sota. Kaikki reserviläiset kutsuttiin ylimääräisiin kertausharjoitukseen 7.10.1939. Nämä harjoitukset päättyivätkin sitten vasta 27.4.1945.

Antrean suojeluskuntakomppania tuli Hopeasalmelle rakentamaan lastauslaitureita, jotta saadaa evakoitua väestö, eläimet ja tavarat vuoksen yli. Minäkin olin hevosen kanssa ajamassa soraa laitureihin. Linnoitusmiehet tulivat Kuparsaaren rakentamaan taisteluasemia, piikkilankaesteitä ja tankkiesteitä sekä korsuja.

Ensimmäiset evakot tulivat rajalta lokakuussa Kuparsaaren kautta kohti Sisä-Suomea. Tiellä kulki lehmälaumoja, hevoskärriä ja rekiä täynnä tavaraa, sikoja ja vasikoita poikittain reessä kaula katkaistuna. Ajoneuvojen perässä kulki naisia, lapsia ja vanhuksia. Evakkoja ei laskettu suuremmille teille. Ne olivat armeijan käytössä. Suomi valmistautui vihollisen hyökkäykseen.

Syyskuun 1. päivänä Neuvostoliitto oli hyökännyt Puolaan kuten myös Saksa toiselta puolen. Toinen maailmansota oli alkanut. Elettiin hyvin jännittäviä aikoja. Marraskuun 29. päivänä Neuvostoliitto sanoi hyökkäämättömyyssopimuksen irti Suomen kanssa. Seuravana päivänä 30. marraskuuta aamulla Neuvostoliitto hyökkäsi koko Suomen rajan pituudelta. Tykkien jyske alkoi kuulua meillekin Hopeaniemelle heti aamulla. Venäläiset pommikoneet tulivat 9 koneen laivueina pitkin Vuoksea pommittamaan Suomea. Iltapäivällä ne palasivat takaisin ja suomalaiset hävittäjät olivat niiden kimpussa. Myöhemmin talvella 3 pommikonetta putosi Kuparsaaren päällä, yksi Kuparsaaren, yksi Salokekkilään ja yksi Hevossaaren.

Sotatoimialueelle tuli pimentämismääräys. Valoja ei saanut näkyä missään ja talot piti lämmittää yöllä. Talvi oli ankara. Käytin isäni pitkää turkkia koko talven. Tulipalojen loimut ja tykkien suuliekit näkyivät itäisellä taivaalla. Suomi harjoitti poltetun maan taktiikkaa, jotta viholliselle ei jäisi lämpimiä asuntoja. Paikalliset naiset lypsivät evakkojen lehmälaumoja ja pesivät armeijan pyykkiä. Joulun jälkeen Hopeaniemen lehmät ajettiin Hannilan asemalle. Yksi lehmä sai jäädä taloutta kohti.

Tammikuun lopulla alkoivat Summan taistelut. Ikkunat tärisivät lakkaamatta 13 päivää. Tammikuussa vihollinen ampui rautatietykillä myös Hopeaniemelle. Siskoni Elinan talosta särkyivät ikkunat ja perhe tuli meille evakoksi. Siskoni poika Viljo syntyi sänkyyni. Sitten veljeni Petteri yhdessä Elinan ja Viljon kanssa joutuivat lähtemään länttä kohti. Minä jäin yksin kotitilaani vahtimaan.

Kun Summan taisteluiden jymy loppui helmikuun alussa ja konekiväärien äänet alkoivat kuulua meille asti, alettiin valmistautua lähtöön. Menin Paakkolan puolelle hevosen kanssa kysymään Liikoselta, että ajettaisiinko viljaa pois. Siellä oli paljon sotilaita, jotka sanoivat, että siviilien oli lähdettävä heti pois. He heittivät minulle kaksi kivääriä rekeen. Minä sanoin, että lähtekää meille lämmittelemään. Sotilaita tuli tupa täyteen ja he rupesivat nukkumaan kuka missäkin.

2. EVAKKOMATKA

Minä rupesin valmistautumaan lähtöön. Tapoin vasikan matkaevääksi ja keräsin rekeen joutain pientä tarpeellista matkaa varten. Tällöin tuli mukaan myös kuparinen kahvipannu, joka on ainoa jäljelle jäänyt esine kotitalostani. Seuraavana yönä lähdimme naapurien kanssa ajamaan Vuoksen yli. Pölläkkälän kylä ja saha paloivat 15 kilometrin päässä ja oli kirkasta kuin päivällä. Meitä oli pitkä jono matkalaisia. Myös sotilaat lähtivät Vuoksen yli ja kävivät asemiin sen taakse. Mukana kulki myös suomalaisia kaatuneita kuljettava kolonna. Kaatuneet oli lastattu 4 metrin halkopaareihin. Suomalaiset sotilaat polttivat Hopeaniemen talot, myös kotitilani Simolan rakennukset. Me ajoimme Sintolan kylään.

Sintolan nuorisoseuran talolla sen vahtimestari Tuomas Kuparinen järjesti meille kahvit. Noin kahdeksan aikaan aamulla lähdimme ajamaan kohti Antrean keskustaa. Venäläiset hävittäjät pörräsivät ilmassa. Tiet olivat täynnä evakkoja ja sotilaita. Sotilaita tuli vastaan. Olivat menossa Vuosalmelle. Meitä ei laskettu Antrean keskustaan, vaan meidät käännytettiin Kalalammille päin. Kalalammilla olimme 2 päivää. Kuparsaaresta kuului kova tykkien jylinä. Nostoväen sotilaita oli menossa sinne täydennykseksi.

Me jatkoimme matkaa kohti Lappeenrantaa. Siellä olimme yötä. Lappeenrannasta jatkoimme Mikkeliin ja Heinolaan. Heinolasta jatkoimme Asikkalaan ja Vääksyn kanavalle. Kanavalta jatkoimme Lammille ja Hämeenlinnaan. Hämeenlinnassa serkkuni Tuomas Kuparinen erkaantui joukosta ja lähti kohti Forssaa. Matkan varrella joka kylässä oli ohjaus majoituspaikkoihin ja ruuantarjoilupaikoille, jotka olivat yleensä kansakouluilla.

Minä jatkoin matkaa Liinu-tamman kanssa kohti Kalvolaa ja Iittalaa. Olin yötä jossakin talossa. Seuraavana päivänä tulin Iittalaan, jossa oli evakkokeskus. Siellä olin 2-3 päivää, jonka jälkeen lähdin kohti Ahlajärveä, missä Nummolan pikkutalossa oli jo Granatin väki, Anna-äiti, Kaarlo, Elina-siskoni ja hänen vastasyntynyt poikansa Viljo sekä minua vähän nuorempi veljeni Petteri. Päivä oli 13.3.1940, Talvisodan aselevon päivä. Rauha tuli kello 11.00. Pian tämän jälkeen Granatin Kaarlo joutui lähtemään armeijaan.

Minä lähdin hevoseni kanssa Tammelaan tapaamaan kuparsaarelaisia, joita oli siellä paljon. Totesin, että minulla ei ollut täällä mitään tekemistä, joten lähdin vapaaehtoisena suorittamaan asepalvelusta. Sain myytyä hevoseni Toijalan Lontilan taloon hyvällä hinnalla, 5000 markalla.

3. VAAPAEHTOISENA ASEPALVELUKSEEN

Ilmoittauduin Hämeenlinnassa Suomen kasarmilla vapaaehtoisena suorittamaan asepalvelusta. Olin silloin 17 vuoden ikäinen. Tässä on mielenkiintoinen yhteensattuma sikäli, että lähes tasan 31 vuotta myöhemmin, poikani Ilmo Pyyhtiä ylennettiin samalla Suomen kasarmilla upseeriksi, vänrikiksi, asepalvelunsa päätteeksi. Hän oli suorittanut asevelvollisuutensa Hämeen jääkäripataljoonassa ja hänestä tuli näin jääkärijoukkueen johtaja. Lupasin sota-aikana tulevalle vaimolleni Eilalle kirjeessä, että seuraavassa sodassa meillä on koko joukkue omia sotilaita mutta tuli vain joukkueen johtaja.

Oli pakkasaamu, kun lähdin Ahlajärven kartanon maitoautolla Toijalan asemalle. Juna vei minut Kiuruvedelle. Siellä Ruutanen koululla meille alokkaille annettiin sotilaskoulutusta.

Minä, 1922 syntynyt, olin joukon nuorimpia. Muut olivat minua pari vuotta vanhempia. Granatin Kaarlo, siskoni mies, oli samassa komppaniassa. Koulutus oli siellä mielestäni hyvin mukavaa. Aamuhäätyskin tuli grammarin levyltä. Siellä sain myös syödä ensimmäistä kertaa elämässäni makkaraa ja juustoa.

Toukokuun lopulla koulutus Ruutanan koululla päättyi ja meidät vietiin junalla Lieksaan. Viivymme siellä muutaman päivän. Sen jälkeen lähdimme eräänä iltana täyspakkkausmarssille kohti Viekkiä, jossa olimme kahdeksan aikaan aamulla. Se oli raskas marssi ja moni uupui matkalla. Minä selvisin pahemmista vaurioista perille. Majoituimme kansakoulun pihalle telttoihin. Koulutus oli leppoisaa.

Muutaman päivän kuluttua lähdimme jälleen marssille kohti Nurmeksien kauppala ja Jokikyliä. Siellä alkoi tosi kova koulutus JR 25:n 9. komppaniassa. Kesäkuun alussa venäläiset hyökkäsivät rajan yli Kuhmossa. Me lähdimme marssille kohti Kuhmoa mutta selkkaus päättyi ennen kuin olimme perillä. Silloin Suomen armeija siirtyi uudelleen sotavalmiuteen.

JR 25:n 1. konekiväärikomppanian vääpeli tuli etsimään miehiä komppaniaansa. Hän valitsi miehet oman katselmuksensa perusteella. Minä tulin myös valituksi. Koko kesä meillä oli raskasta konekiväärikoulutusta Maxim 09/27 konekiväärillä. Ase painoi 30 kiloa ja jalusta 32 kiloa. Iltalomille pääsimme Nurmeksien kauppalaan, mutta kotilomalle vasta syyskuussa 1940. Minulla ei ollut kotia, joten menin Ahlajärvelle, sieltä Tammelaan ja Salon kauppalaan.

Joulukuun 9. päivänä 1940 alkoi Lokilammella aliupseerikoulu. Minut valittiin sinne. Sitten vasta taistelukoulutus alkoi. Koulu päättyi 1.4.1941. Meidät vietiin autoilla Kuhmon Paloniemeen, jossa alkoi vuonna 1921 syntyneiden alokkaiden koulutus Ontajärven jäällä. Alokkaille pidettiin vala jo kesäkuun alussa 1941. Valapuheessa eversti Paavo Susitaival puhui niin pelottavasti sodan uhasta, että alokkaat pelästyivät. Minä vedin myös puheesta johdopäätöksen ja anoin kotilomaa.

Menin Tammelaan ja Ahlajärvelle ja Iittalaan Kankaisten kartanoon, jossa enoni Antti Kuparisen perhe asui. Kun menin sinne, niin enoni vaimo Eeva Kuparinen kysyi, mitä rajalle kuuluu. Minä vähän ihmettelin, mutta hän sanoi, että minua oli kysely. Sitten tuli Kankaisten kartanon emäntä, joka sanoi, että hänelle oli soitettu, että minun on heti mentävä takaisin komppaniaan.

Serkkuni Oskari Kuparinen saattoi minut Iittalan asemalle. Oskari sanoi hyvästellessään, että kirjoita mitä kuuluu. Oskari oli ollut jo talvisodassa. Kun juna tuli Riihimäelle näin, että yleinen liikekannallepano oli tapahtunut. Sotilaita oli kaikkialla. Kun saavuimme Kuhmon Paloniemeen, kuulin että meidän pataljoona oli lähtenyt kohti Venäjän rajaa. Paikalla oli henkilöstötäydennyskeskus. Määräsivät minut päivystäjäksi. Minä sanoin, että minua odotetaan komppaniassa. Menin oman pataljoonani esikuntaan, joka oli vielä Paloniemessä. Siellä sanottiin, että kolonna rajalle lähtee illalla. Kolonnassa oli uudet Ford kuorma-autot. Bensiinikäyttöiset, puukaasutinautot oli jätetty varastoon. Kolonna meni Kuhmon Saunajärvelle, jossa oli käyty ankarat Talvisodan lopputaistelut. Täällä osa venäläisistä oli ollut motissa vielä välirauhan alkamispäivänä.

4. 14. DIVISIOONA HYÖKKÄÄ TAVOITTEENA RUKAJÄRVEN KAUPPALA

Seuraavana päivänä mentiin tutustumaan uusiin Kuhmon U-linjan taisteluasemiin. Asemissa konekiväärien jäähdytysneste tuli suoraan kaivosta ja edessä oli panssarilevy. Juhannuskoikoilla käytiin aseet mukana. Juhannuksen jälkeen marssittiin Riihivaaraan, joka oli aivan rajan pinnassa. Heinäkuun alussa 3.7. suoritettiin ylennykset ja seuraavana päivänä klo 6 ylitettiin valtakunnan raja. Olimme nyt Venäjällä. Alkoi mieletön rytinä ja pauke. Jatkosota oli alkanut meidän osalta.

Suomen armeija oli nyt ryhmittynyt hyökkäykseen. Eversti Raappanan johtaman 14. divisioonan hyökkäyksen tavoitteena oli Rukajärvi, pieni kauppala Kuhmosta n. 190 kilometriä itään. Raappanan johtamaan divisioonaan kuului noin 18000 miestä ja se käsitti 3 jalkaväkirykmenttiä: JR 10 komentajana eversti Tähtinen, JR 31 komentajana eversti Ilomäki, JR 52 komentajana eversti Raunio. Minä kuuluin I JR 31 ensimmäiseen kk- komppaniaan. Pataljoonamme komentajana oli kapteeni Kokkila ja komppanian päällikkönä luutnantti Eino Nissinen. Divisioonaan kuului myös tykistörykmentti, pioneeripataljoona, viestipataljoona sekä lentovoimat ja paljon muuta.

Minusta tuli KK-komppanian komentoryhmän johtaja siis taistelulähettiliupseeri. Ensimmäinen tehtäväni oli opastaa komppanian päällikköni Nissinen tutustumaan taisteluasemiin. Pataljoonan toinen komppania sai tehtäväkseen hyökätä Kolvasjärven kukkulaa n:o 288 vastaan. Luutnantti Kakko johti komppaniaa hyökkäyksessä. Pataljoonan reservikomppania sai käskyn olla valmiina, jos apua tarvitaan. Minä sain tehtäväksi ohjata taisteluosaston kukkulalle. Kakko kielsi avun lähettämisen, mutta 2 tunnin kuluttua hän pyysi apua. Menimme reserviosaston kanssa apuun mutta Kakko tuli jo vastaan haavoittuneiden kanssa ja sanoi, että kaikki on menetetty. Se oli ensimmäinen tappio pataljoonallemme. Siinä kaatui ja haavoittui paljon miehiä myös meidän kk-komppaniasta. Kiväärikomppaniaa tuki aina yksi konekiväärirykmentti.

Muutaman päivän jälkeen hyökkäsi Kolvasjärven kukkulalle I JR 31 ja valtasi kukkulan. Kukkulalta saatiin pois Kakon komppanian ja kk-joukkueen kaatuneet. Vähän sen jälkeen koko I. pataljoona lähti hyökkäämään Kolvasjärven kylään. Hyökkäys onnistui ja kylä vallattiin. Tämän jälkeen alettiin valmistautua Repolan kauppalan valtaamiseen. Minä sain tehtäväksi tiedustella partion kanssa vihollisen sijaintia ja ottaa yhteyttä Lieksasta hyökkäävään JR 10:een. Tehtävä onnistui, venäläiset olivat jo jättäneet Repolan kauppalan. Sen jälkeen meidän pataljoona lähti etenemään kohti Repolaa. Lieksasta tullut JR 10 siirtyi johtoon. Venäläiset polttivat kauppalaan vetäytyessään. Hyökkäys jatkui kohti Virran kapeikkoa. JR 10 ylitti Virran kapeikon ja asettui aseisiin vesistön taakse noin kilometrin päähän. Vihollinen siirtyi vastaiskuun panssarivaunujen tukemana ja löi JR 10:n takaisin yli vesistölinjan. Pakokauhu valtasi suomalaiset ja Virtaan hukkui paljon suomalaisia sotilaita.

Meidän pataljoona I JR 31 siirtyi kärkeen ja ylitti vesistölinjan uudelleen ja asettui aseisiin Virtain kannakselle. Tällöin sattui ikävä tapaus, kun oman tykistön tulenjohtue ajoi I JR 31:n 1:n komppanian asemien läpi ei-kenenkään maalle. Venäläiset tuhosivat heidät kaikki. Sen jälkeen alkoivat tykkimiehetkin kunnioittaa jalkaväkeä.

Tämän jälkeen alkoivat viikon kestäneet Omelian mottitaistelut. JR 52:n miehet kiersivät venäläisen meitä vastassa olevan rykmentin taakse ja estivät venäläisten pakotien. Venäläiset yrittivät murtautua itään, mutta eivät onnistuneet läpäisemään meidän saartorengasta. Me

hyökkäsimme lännestä. Tulitus oli kovaa ja venäläiset ampuivat meitä mm. kuuden tuuman tykeillä. Osa venäläisistä pääsi pakoon Omelian järven yli lautoilla. Sotasaaalis oli valtava: traktorien vetämiä tykkeitä, hevosia, autoja, hyökkäysvaunuja jne. Omelian voiton jälkeen eversti Raappanasta tuli 4. Mannerheimin ristin saaja ja myöhemmin kenraalimajuri.

Vesistöt sopivat hyvin haavoittuneiden kuljetukseen. Kuvassa tuntematon haavoittunut ja Antti Liimatta Tsirkka kemijoella.

Seurasi muutaman päivän lepo. Meidän 1. ryhmän johtaja, Ilmo Lounasheimo, joutui epäsuosioon ja sai lähteä. Minusta tuli 1:n joukkueen ensimmäisen konekivääriryhmän johtaja. JR 31:n komentaja eversti Ilomäki kehui puheessaan, että tie itään on nyt auki. Marssimme kolme päivää kunnes kohtasimme venäläisten uudet asemat. Alkoivat Jokilinnan taistelut. Me lähdimme saartamaan venäläisiä pohjoispuolelta Marjavaaran järven kautta. Syntyivät Marjavaaran taistelut. Venäläiset vetäntyivät. Seuraavaksi kohtasimme venäläiset Ontrosenväärassa, jossa taas löimme venäläiset. Sitten venäläiset olivat asemissa Rukavaaralla ja Rukajärvellä. Me lähdimme hyökkäämään JR 31:n kanssa kohti Rukajärveä. Jäimme kiinni taisteluun venäläisten kanssa Rukajärven eteläpäässä. Saimme runsaasti tappioita. Tämän jälkeen palasimme takaisin Rukavaaralle, jossa venäläisillä olivat erittäin vahvat asemat. Suomalaiset hyökkäsivät ylös suolta kohti Rukavaaraa. Tappiot olivat erittäin suuret. 700 suomalaista nuorta sotilasta kaatui tässä hyökkäyksessä. Rukavaara onnistuttiin lopulta valtaamaan kiertämällä vihollisen taakse. Nyt oli tie auki kohti Rukajärven kauppala, joka oli ollut koko kesän hyökkäyksemme tavoite. Suomalaiset marssivat Rukajärven kauppalaan 13.9.1941. Tähän päättyi hyökkäyksemme. Olimme edenneet kesän aikana 190 kilometriä itään Kuhmon Saunajärveltä, joka oli ollut Talvisodan rauhan raja.

Me kaikki olimme likaisia, täisiä ja väsyneitä. Emme olleet saunoneet 3 kuukauteen. Olimme nukkuneet ulkosalla ja teltoissa ja tehneet ruokaa nuotioilla. Olimme tosi metsäläisiä. Nyt me saunoimme, lepäsimme ja saimme varustäydennyksiä. Etulinja muodostui noin 3 kilometriä itään Rukajärven kauppalasta. Me JR 31:n I pataljoona saimme etulinjan puolustuksen Tunkuan tien varrelta. Tie vei Sorokan kaupunkiin Vienanlahden rannalla. Siitä alkoi asemasota. Pataljoonamme komentajaksi tuli Majuri Antti Seitamo. Tästä lähtien olimme Seitamon pataljoona. Vanhoja miehiä alettiin lähettää siviiliin. Meistä tuli JR 52:n I pataljoona. Ennen asemiin menoa oli paraati Rukajärvellä ja kunniamerkkien jako. Minä sain vapaudenmitali 2:den. Suomen lippu ei tahtonut nousta salkoon, jolloin Samppa Kemppainen vei sen kiipeämällä. Hänen poikansa on nykyisin lääkärinä Kajaanissa.

5. ASEMASOTAA RUKAJÄRVELLÄ

Asemasota oli vaihtelevaa. Joskus taisteltiin ja tykistö jauhoi kohteisiin. Lokakuussa venäläiset hyökkäsivät ja oli kova keskitys. Venäläiset yrittivät tuhota meidän konekiväärin, mutta me selvisimme ja nousimme mullan sisältä eloon (Kuva 3). Helmikuussa minusta tuli puolijoukkueen johtaja. Konekiväärijoukkueessa oli joukkueenjohtaja ja kaksi puolijoukkueen johtajaa (Kuva 4). Pojat tykkäsivät minusta. Minä jaoin heille kuivamuonat ja kävin hake-massa "töpinästä" varusteita, valoraketteja ja valojuovapatruunoja. Minä en käynyt vartiossa mutta minä toimin vartioiden tarkastajana. Oli alkanut vankien sieppausaika. Vihollinen pyrki pimeään turvin kaappaamaan tai tappamaan vartioita. Minun tehtäväni oli kulkea öisin vartiopaikasta toiseen valopistooli ja parabellum kaulassa. Vartijat pitivät siitä, kun saivat yöllä seuraa, eivätkä olisi laskeneet tarkastajaa "kyylää" eteenpäin.

Asuntomme, korsi on kuvassa taistelijoiden takana. Sitä on vaikea havaita. Etulinja on oikealla harjun takana. Kuvan taistelijat vasemmalta Onni Kosunen ja Arvo Korhonen.

”Ken tästä käy saa
kaiken toivon heittää”
eli Pyyhtiän koneki-
väärien tulen alla ei
ole enää toivoa. Vihol-
linen on hetkeä aiem-
min ampunut meitä
kuuden tuuman kra-
naateilla. Tuli melkein
täysosuma mutta sel-
visimme kuitenkin va-
hingoittumattomina.
Asealiupseeri on juuri
käynyt korjaamassa
konekivääriämme.

Arvo Korhosesta tuli 1. konekivääriryhmän johtaja. Syksyllä 1942 olimme lepovuorossa ja meillä oli määrä ottaa rintamavastuu aamulla kello 7. Mutta kello 4 venäläiset hyökkäsivät rajusti päälinjaa vastaan. Meidät hälytettiin kiireesti asemiin. Asemat oli luovuttamassa JR 10:n I pataljoona. Siinä taistelussa kaatui mm. Everstiluutnantti Majevski. Se talvi oli vähän levoton. Oli paljon pieniä taisteluja. Keväällä 1943 minut ylennettiin kersantiksi. Ollessamme lepovuorossa minut komennettiin divisioonan tiilitehtaalle vastaamaan sementtitiilien ja putkien teosta. Niitä tarvittiin erilaisiin rakenteisiin mm. korsujen ilmanottoaukkoihin. Lieksanjärvellä vuonna 2000 näimme näitä putkia Mannerheimin saunan raunioilla.

Minä olen kuvassa keskellä puolijoukkueeni kanssa.

Lokakuussa 1943 I JR 52 eli me jouduimme ottamaan vastuun kenttävartiolinjasta rintaman pohjoislohkolla. Ensin minä olin konekivääriasiantuntijana Akissa, sitten olin kenttävartio Elon päällikkönä. Vartion vahvuus oli 40 sotilasta. Meillä oli 2 kuukauden kelirikkomuona. Siellä partioitiin, vartioitiin ja kalastettiin. Keväällä 1944 muutettiin Sirkka-Kemijoen varteen. Sieltä pääsimme lepoon vasta kesäkuun lopulla. Tilalle tuli Karekydön porukka.

Saunominen oli harvinaista mutta tärkeätä. Saunassa saatiin puhdistettua itsemme ja poistettua täit vaatteista. Tämä levittää pilkkukuumetta, joka levitessään voi saada koko joukon taistelukyvyttömäksi.

6. ILOMANTSIN TAISTELUT

Heinäkuun puolivälissä meille tuli hälytys ja suuret autot veivät meidät matkalle tuntemattomaan. Olimme menossa Ilomantsiin. Me I JR 52 komentajanamme Majuri Seitamo ja ERP 24 komentajana everstiluutnantti Partinen. Meille ei puhuttu minne olemme menossa. Lieksassa näimme, että mennään Porajärven tietä. Kun autot pysähtyivät, me leiriydimme. Seuraavana päivänä meille jaettiin 10 päivän muona (partiomuona) ja patruunoita niin paljon kuin jaksoimme kantaa. Lähdettiin metsään ja kahden päivän kuluttua oltiin Lahnajärven maastossa. Siinä oli käskyn jako. Päävoimat lähtevät kohti Vellivaaraa ja Lehmivaaraa. 2. komppania JR 52:sta lähti kohti Hattuvaaraa. Taisteluosasto Turunen, johon me kuulumme, lähti kohti Hullarin vaaraa. Tähän väliin oli jäänyt 3 venäläistä pataljoonaa. Hattuvaarasta

hyökkäsivät suomalaiset HRR ja URR rykmentit. Ilomantsin Möhköön tuli 21. prikaati eversti Ekmanin johdolla. He taistelivat siellä venäläistä divisioonaa vastaan, jonka he motivat ja tuhosivat. Sotasaalis oli suuri.

Me eli osasto Turunen lähdimme liikkeelle kohti Hullaria. Heti oli vastassa venäläinen varmistus. Se lyötiin pois. Päästiin Hullarin kukkulan juurelle, jossa luutnantti Turunen käski, "Pyyhtiä, ota 10 miestä ja mene Hullarin kukkulalle". Lähdimme kiipeämään kukkulalle ja pääsimme ylös ilman vastarintaa. Kukaan ei tullut perässä. Alkoi tulitus. Meidän täytyi lähteä alas kukkulalta. Kun pääsimme pois sieltä, vastassa oli Torvisen partio, joka sanoi venäläisten hyökkäävän 3 pataljoonan voimin päälle. 2. komppania oli jo vetäytynyt. Me Turusen osasto seurasimme heitä. Seuraavana päivänä tuli käsky ottaa suunnaksi Vellivaara. HRR ja URR tulivat mukaan. Taistelut aaltoilivat edestakaisin. Eräänä päivänä tehtiin 2 kertaa asemat. Sitten meidät käskettiin menemään Hankavaaraan. Siellä Turunen käski minun ottaa partio ja selvittää, missä on venäläisten etulinja. Teimme työtä käskettyä ja olimme menossa harjannetta ylös, kun minun taistelulähtetini Huotari sanoi edessä olevan omia. Me menttiin kello kolmen aurinkoa päin. Silloin minä näin, että edessä kiils kypärä. Käskin poikia välittömästi maahan ja vetäytymään. Samassa räsähti mäellä ankara tulitus. Sitä ihmettelen vielä tänäkin päivänä, miten pääsimme ehjinä pois. Ehkä korkeusero auttoi meitä. Ainoastaan Huotarin reppu jäi. Tiesin, että siellä oli venäläisiä, koska suomalaiset eivät käyttäneet Ilomantsissa kypärää. Ne oli "turhina" ja painavina heitetty pois. Se oli pelastuksemme.

Minut komennettiin 10 miehen kanssa Hankavaaran pohjoispäähän. Aamulla alkoi kuulua kovaa "uraa" huutoa. Me käänsimme aseet sinnepäin. Satoja venäläisiä upseereita tuli päälle. Ne yrittivät murtautua motista pois. Niitä kaatui paljon eteemme, mutta osa pääsi läpi. Saimme tehtäväksi tarkastaa kaatuneita ja ottaa vankeja. Venäläinen kapteeni oli tekeytynyt kuolleeksi käsikranaatti vatsan alla. Otin siltä konepistoolin ja telttakankaan. Omasta aseestani olivat patruunat loppuneet eivätkä venäläiset sopineet siihen.

Kenraali Erkki Raappanan johdolla olimme lyöneet 2 venäläistä divisioonaa, jotka olivat matkalla Joensuuhun ja Suomen armeijan selustaan. Ilman tätä voittoa Suomi ei olisi säilyttänyt itsenäisyyttään. Sotasaalis oli valtava mm. 94 erilaista tykkiä, hyökkäysvaunuja, 600 hevosta, kuorma-autoja jne. Kun tulimme pois Ilomantsista, niin komppanian päällikkö Turunen kysyi minulta, että haluaisinko lähteä pataljoonan edustajana hautajaisiin Kuhmoon. Minä kieltäydyin.

7. TAKAISIN RUKAJÄRVELLE

Sitten me marssimme Ilomantsin kirkolle, josta autot veivät meidät Lieksaan. Siellä saunoimme ja saimme varustäydennyksen. Se kaikki tuntui mukavalta sen jälkeen mitä olimme kokeneet Ilomantsin korvessa. Mutta ilo oli lyhytaikainen. Majuri Seitamo piti käskynjaon ja sanoi venäläisen rykmentin katkaisseen meidän divisioonan tien Rukajärvellä, mutta ei meitä yksi rykmentti pelota meidän olemme tulleet Ilomantsista. Meille jaettiin kunniamerkkejä ja minä sain ensimmäisen luokan vapaudenmitalin.

Muutaman päivän perästä olimme jälleen menossa hyökkäykseen. Me marssimme katkaista venäläisten huoltotien. Oli sumuinen elokuun aamu, kun lähdimme hyökkäykseen. Venäläiset avasivat kovan tulen. Minunkin vierestäni kaatui yksi poika ja pyysi auttamaan häntä. Sain, että jälkijoukot hakevat sinut. Sitten kaatui II komppanian yksi joukkueenjohtaja.

Aamupäivällä saatiin venäläisten huoltotie poikki. Iltapäivällä kävimme aseisiin erään pikupuron varteen. Sitten venäläiset aloittivat hyökkäyksen. Johtajan pillit soivat, minä annoin tulenavauskäskyn. Kun konekiväärit alkoivat laulaa, syntyi kovaa huutoa, sanitäär, sanitäär. Siihen loppui se hyökkäys. Kun tulimme omiin aseisiin, oli komppanian päällikkö Turunen meitä vastaanottamassa. Kaikki, jotka meiltä kaatuivat, jäivät taistelumaastoon. Se oli korpisoturien viimeinen hyökkäys.

8. RAUHA

Muutaman päivän päästä meidän kk-joukkue sai käskyn mennä Ontrosenvaarasta 30 kilometrin päähän, vanhaan etulinjaan alistettuna JR 10:lle. Minusta tuli 1. konekiväärijoukkueen johtaja. Meidät vietiin sinne autoilla. Asemamme tulivat olemaan Tunkuan tien vasemmalla puolella. Tuntui taas vähän oudolta palata vanhoihin aseisiin. Venäläiset ottivat meidät tuli-esteti vastaan. Tämä komennus kesti meidän osalta kuitenkin vain toista viikkoa. Tuli ilmoitus, että rauhanneuvottelut ovat käynnissä. Noin kello 5 aikaan aamulla 4.9.1944 tuli käsky, että kello 7 jälkeen aamulla ei saa enää ampua. Korsuissa alkoi kova ilo, mutta kello 9 aikaan venäläiset aloittivat kovan ammunnan kaikilla aseilla. Myöskin tykistö yhtyi leikkiin. Pojat hermostuivat kovasti ja käskivät minun mennä ottamaan tilanteesta selvää etuvartiokomppanian päälliköltä.

Komppanian päällikkö lupasi ottaa yhteyden meidän pataljoonaan, jotta alistettu kk-joukkue pääsisi lähtemään pois. Myös JR 10:n sotilaat toivat hevosia, jotta panssaritykkit voitaisiin vetää pois asemista. Mutta sitten alkoi kova tykkituli, ajomiehet menivät taisteluhautoihin ja hevoset juoksivat valtoimenaan karkuun. Aisat vain katkeilivat. JR 10:n komppanian päällikkö sanoi, että toimikaa tilanteen mukaan. Minä käskin joukkueen poikia kantamaan liiat varusteet tien varteen, että aseisiin jäi vain taisteluvälineet. Iltapäivällä 4.9.1944 me saimme luvan lähteä pois asemista oman pataljoonan luo.

Meitä tuli taas auto hakemaan ja menttiin Ontrosenvaaraan. 5.9. aamulla etulinjasta kuului kovaa tykistön jylyä. Pojat rupesivat pakkaamaan reppuja, että taas joudutaan eteen, mutta kello 9 aikaan 5.9.1944 kaikki hiljeni. Venäläiset lopettivat sodan päivää myöhemmin kuin oli aseleposopimuksessa sovittu. Kiusa se on pienikin kiusa. Monta poikaa kaatui vielä rauhan aikana. Me olimme silloin 190 kilometrin päässä venäjän puolella. Rukajärven linja piti loppuun asti. Vasta rauhassa luovutettiin sodalla hankittua maata. Se on se isomman oikeus.

Sitten rupesimme luovuttamaan taisteluilla katkerasti voitettua maata. Päivässä luovutettiin ennalta sovittu matkaa isänmaata. 19.9.1944 tuli välirauha Suomen ja Neuvostoliiton välille. Me olimme silloin Repolassa. Meillä oli siellä paraati. Kenraali Erkki Johannes raappana otti paraatin vastaan. Minä toimin paraatissa I JR 52 kk-komppanian 1. joukkueen johtajana. 20.9.1944 me marssimme Suomen rajan yli Kuhmossa, samassa paikassa kuin me lähdimme hyökkäämään Neuvostoliittoon 4.7.1941. Paljon oli komppania muuttanut, paljon oli matkalla uupunut. Minulle tuli mieleen Aleksis Kiven sanat: Minä Elän!

Kauan emme saaneet taaskaan levätä, sillä venäläiset toivat 2 divisioonaa Oulunjärven kohdalle. Oli tarkoitus katkaista Suomi poikki. Me aloimme rakentaa asemia Kuhmon Kuusjokilinjalle. Minä olin edelleen 1. joukkueen johtaja. Lokakuun alussa minä sain kotiloman. Pesi asetakkini Kuusjoessa ja lähdin Varsinais-Suomeen Kuusjoelle Kihlaamaan Eilaa 9.10.1944. Kihlat ostettiin Salosta Salonjoen varrella sijaitsevasta kultasepäntiikkeestä. Kun

palasin lomalta, niin pataljoona oli vielä asemassa Kuusjoella. Lokakuun lopussa 1944 me saimme jättää taaksemme Kuusjokilinjan ja marssimme Sotkamoon. Valvontakomissio Helsingissä vaati, että Suomen armeija on kotiutettava ja sotilaskoulutus lopetettava. Me leiriydimme eräälle mäntykankaalle Sotkamossa.

Kihlajaiskuvassa Eila Brisk ja Toivo Pyyhtiä. Eilaan tutustuin kirjeenvaihdon kautta, kun eräs tuttavani kertoi, että siitä Briskin Eilasta on tullut kaunis tyttö. Tiesin Eilan ennestään, kun olimme naapurikylien lapsia.

Ennen marraskuun puolta väliä komppanian päällikkö Turunen sanoi minulle, että mene hakemaan aseita pataljoonasta. Minä sanoin, että mitä me aseilla teemme, kun on rauha. Turunen sanoi, että tämä on määräys. Minä menin kapteeni Selinheimon luokse, joka nyt oli tullut pataljoonan komentajaksi ja kuittasin aseita, patruunoita ja muita sotatarvikkeita 6-7 hevoskuormaa, jotka hevosmiehet toivat meidän leirialueelle. Siellä ne pantiin suurten pressujen alle. Aseet olivat kivääreitä, konepistooleja, pikakiväärejä, konekiväärejä, käsikranaatteja jne. Minun käskettiin samana päivänä lähteä siviiliin. Minä hyvästelin joukkueen, joka jäi sinne.

Minä olin mennyt huhtikuussa 1940 vapaaehtoisena Suomen armeijaan ja nyt marraskuun puolivälissä 1944 minut lähetettiin pikavauhtia pois. Kyllä tuntui mukavalta, kun nousin siviilijunaan Vuokatissa. Matka alkoi kohti Forssan kotiuttamiskeskusta. Kapteeni Selinheimo pidätettiin 1945 keväällä ja hän sai syytteen asekatkennästä. Minä olin silloin jo Lopella. Selinheimon puolustusasianajaja etsi minua Joutsenosta, jossa oli Pyyhtiöitä. Lopen nimismies Peurakoski ei minua löytänyt tai ei halunnut löytää.